

Nr 179.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov; given Stockholms slott den 11 mars 1932.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen antaga härvid fogat förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Förslag

till

Lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Då polisstyrka sammandrages för ordningens upprätthållande, äger länsstyrelse, där så av särskilda skäl finnes erforderligt, förordna, att ägare och innehavare av förnödenheter, transportmedel, rum för personal, hästar och fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för polisverksamhetens uppehållande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av polischefen i orten eller annat av länsstyrelsen bestämt polisbefäl mot full ersättning tillhandahålla vad sålunda erfordras.

Vid meddelande av sådant förordnande, som nu sagts, skall angivas den ort och den tid, för vilken förordnandet gäller.

2 §.

Anfordran skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

Då så påfordras, skall anfordran göras skriftligen och överlämnas av polisman, försedd med vederbörligt tjänstetecken, samt kvitto lämnas å vad som mottages.

3 §.

Transportmedel och rum tillhandahållas med nyttjanderätt. I övrigt skall tillhandahållande ske med äganderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller får anses överenskommet.

4 §.

I de fall, då begärd ersättning icke betalas av vederbörande polisbefäl, må framställning om ersättning göras hos länsstyrelsen, som har att utbetala vad som finnes skäligt. Erhåller sökanden efter klagan i vederbörlig ordning över länsstyrelsens beslut icke den ersättning han begärt, må han hos domstol föra talan i saken.

5 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra anfordran enligt denna lag, äger vederbörande polisbefäl låta uttaga det begärda.

Den som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

6 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol. Böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

7 §.

Vad i denna lag stadgats skall äga motsvarande tillämpning, då militär personal enligt vad därom är föreskrivet tages i anspråk för upprätthållande av allmän ordning.

8 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 26 februari 1932.*

Närvarande: •

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson anför efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet:

Den 24 oktober 1931 tillkallade jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande statssekreteraren B. G. H. Hammarskjöld (ordförande), landsfogden i Stockholms län W. Bergenfelt, borgarrådet i Stockholm K. G. Ewerlöf, filosofie doktorn S. Hansson i Göteborg samt landssekreteraren, nuvarande t. f. landshövdingen i Malmöhus län Hj. Kjäll att såsom utredningsmän inom departementet biträda med fortsatt behandling av frågan om ändrade bestämmelser beträffande ordningspolisens och kriminalpolisens organisation jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål ävensom med skyndsamt utarbetande av förslag i dessa ämnen.

Vid utredningsmännens överläggningar — i vilka jämväl deltagit polismästaren i Stockholm E. Hallgren — har i enlighet med de lämnade direktiven även behandlats frågan, vilka åtgärder som kunna komma i fråga för att förhindra, att en för ordningens uppehållande sammandragen polisstyrka möter sådana svårigheter i fråga om anskaffande av erforderliga förnödenheter, materiel, transportmedel m. m., att verksamheten därav lider men.

Jag anhåller att nu få anmäla denna fråga.

På grundval av nämnda överläggningar upprättades inom departementet i januari 1932 en »P. M. angående skyldighet för enskilda att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov». I denna anfördes till en början:

Tidigare har efter samråd med utredningsmännen framlagts förslag till förbättringar i fråga om styrkan och ändamålsenligheten av de maktmedel, som stå samhället till buds vid orostillfällen av svårare art. Även med hänsyn till de möjligheter, som gällande författningar lämna till vidtagande av sådana extraordinära åtgärder, som vid dylika tillfällen kunna vara erforderliga, torde emellertid vissa utökningar vara önskvärda. I detta avseende framträder särskilt nödvändigheten av att kunna meddela inskränkande ordningsbestämmelser av olika slag — en fråga som behandlas i annat sammanhang — men av synnerlig vikt är tydligen också, att samhället kan garantera den tillgängliga ordningsmakten tillgång till allt det, som för verksamheten är erforderligt. Lagbestämmelser i sistnämnda hänseende saknas för närvarande fullständigt. Att dylik

Lagstiftningens allmänna innebörd.

Promemoria januari 1932.

tillgång icke kan erhållas på frivillighetens väg lär vi visserligen mera sällan bliva fallet, men erfarenheten torde med tydlighet visa, att en polisstyrkas verksamhet lätteligen kan betänkligt störas genom blockadåtgärder av det ena eller andra slaget. Även om befolkningen icke står samlad i dylika aktioner och även om man således alltid torde kunna utgå ifrån att det å orten finnes personer, som äro villiga att i erforderlig utsträckning bistå polismakten med förnödenheter, rum, materiel och annat, måste man räkna med att vid en uppjagad sinnesstämning hos stora delar av befolkningen fruktan för repressalier av olika slag kan avhålla även dem, som i och för sig äro beredda att frivilligt fullgöra den allmänt medborgerliga plikten, att på dylikt sätt bistå polismakten. Det måste antagas, att detta skulle ställa sig annorlunda, om i lag fastsloges en principiell skyldighet för de enskilda att vid här avsedda tillfällen mot ersättning tillhandahålla vad som för polisverksamhetens uppehållande erfordras. En sådan skyldighet finge givetvis förknippas med möjligheter att i yttersta nödfall utkräva densamma, men förmodligen skulle blotta förekomsten av dessa möjligheter merendels vara tillfyllest. Det viktigaste med en lagstiftning av antydd innebörd synes således vara att fastslå själva principen. Den närmare reglering i vissa avseenden, som erfordras för de mera sällsynta fall, då skyldigheten behöfve uttryckligen utkrävas, torde med hänsyn härtill icke behöva göras vidlyftig utan överhuvud kunna begränsas till att ge den rättsliga möjligheten till ett sådant utkrävande samt att skapa de garantier för de enskildas intressen, som därvidlag äro behöfviga.

En lagstiftning av förevarande art är tydligen att jämföra med expropriationslagstiftningen; i båda fallen anses ett allmänt intresse vara så starkt, att de enskilda göras skyldiga att till förmån för detta — mot full ersättning — avstå sin personliga egendom. Den rekvisitionslagstiftning, som hos oss träder i tillämpning, vid krigstid, ligger principiellt på ett annat plan, bland annat på den grund att rekvisition icke i alla fall förutsätter att full ersättning lämnas och således i viss mån innebär en slags beskattning av de enskilda. Tydligen företer emellertid den ifrågasatta lagstiftningen vissa jämförelsepunkter med rekvisitionslagstiftningen, och viss ledning i fråga om särskilda detaljer har därför kunnat hämtas från denna (bland annat lag den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov — nr 43/1895 — med ändringar nr 44/1898, 262/1915 och 298/1916).

Från berörda utgångspunkter hade utredningsmännen utarbetat ett förslag till »lag om skyldighet i vissa fall för enskilda att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov», vilket förslag fanns fogat vid deras promemoria.

Det sålunda utarbetade lagförslaget torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom *Bilaga B*. Jag återkommer senare till den närmare motiveringen till lagförslaget.

Över promemorian ha yttranden inforrats från statskontoret, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser samt generalstabschefen.

Lagutkast.

Yttranden.

Ingen av de hörda myndigheterna har framställt erinran mot genomförande av en sådan lagstiftning, som i promemorian föreslagits. Yttrandena ingå som regel icke närmare på principfrågan, men i flertalet yttranden uttalas uttryckligen, att lagstiftningen anses av behovet påkallad. Från dessa yttranden må här återgivas följande uttalanden.

Överståthållarämbetet finner lagstiftning önskvärd och erforderlig och förutsätter därvid, att ordningsmakten endast i yttersta nödfall kommer att begagna sig av de befogenheter, som tilläggas densamma.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser lagstiftning i angivet syfte påkallad samt uttalar, att fall icke saknats, då svårigheter i ifrågavarande avseende framträtt, samt att det kunde befaras, att utan stöd av lagstiftning även eljest lojala medborgare alltmer skulle draga sig för att frivilligt tillhandagå ordningsmakten med förnödenheter under påverkan av redan tillkännagivna blockadåtgärder eller hot om repressalier.

Länsstyrelsen i Hallands län tillkännager, att länsstyrelsen finner påtagligt behov av lagstiftning i ämnet förefinnas.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län yttrar: Även om behov av sådana lagbestämmelser hittills icke gjort sig kännbart, vore det dock av synnerlig vikt, att i lag fastsloges en principiell skyldighet att vid orostillfällen av svårare art tillhandahålla, vad som för polisverksamhetens uppehållande erfordrades. De föreslagna lagbestämmelserna syntes väl ägnade att ge den rättsliga möjligheten till ett utkrävande i fall av behov av berörda skyldighet och samtidigt skapa betryggande garantier för tillgodoseende av de enskildas intressen.

Länsstyrelsen i Västmanlands län uttalar, att en lagstiftning i föreslaget syfte säkerligen vore av behovet påkallad samt att blotta tillvaron av en sådan lag antagligen skulle komma att visa sig tillräcklig, så att tvångsmedel endast undantagsvis behövde tillgripas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län vitsordar, att erfarenheten givit vid handen, att behov av lagstiftning i ämnet föreligger.

Länsstyrelsen i Västerbottens län uttalar: Det vore av synnerlig vikt, att ordningsmakten vid orostillfällen ägde tillgång till allt det, som kunde erfordras för uppehållande av polisverksamheten. I regel kunde detta visserligen ordnas efter överenskommelse, men då erfarenheten på vissa håll visat, att det mött svårigheter att på sådant sätt kunna utfå förnödenheter m. m., syntes det vara nödvändigt att genom lagstiftning fastslå skyldighet för enskilda att fullgöra, vad i detta avseende kunde vara behövt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarar sig kunna helt biträda den allmänna uppfattning av lagstiftningsfrågan, varåt lagutkastet giver uttryck.

Departements-
chefen.

För egen del kan jag beträffande den ifrågavarande lagstiftningens behövlighet och allmänna innebörd väsentligen ansluta mig till de synpunkter, vilka uttalats i promemorian. Jag framhåller därvid, att det viktigaste med den lagstiftning, som jag således anser böra komma till stånd, synes vara att fastslå själva principen om skyldighet att i förevarande fall tillhandahålla förnödenheter m. m. samt att den närmare regleringen därför torde böra göras så enkel som möjligt. Det synes mig också välbetänkt att i görligaste mån anpassa förfarandet efter den ordning, som vid frivilliga överenskommelser tillämpas, så att någon skarp gräns mellan frivilliga och icke frivilliga upplåtelse ej behöves framträda.

Till förenämnda lagförslags särskilda bestämmelser lämnades i promemorian vissa förklaringar, vilka här torde få upptagas paragrafvis jämte de i yttrandena framställda detaljmärkningarna samt mitt eget yttrande angående de särskilda stadgandena.

De särskilda bestämmelserna.

Angående 1 § anfördes i promemorian:

Det kan tydligen icke ifrågasättas att i lagen stadga en generellt gällande skyldighet av ifrågavarande slag gentemot polismakten. Ej heller bör skyldigheten inträda, redan i och med det att en polisstyrka sammandrages för ordningens upprätthållande. Det torde vara nödvändigt att göra lagens tillämplighet beroende av *särskilt förordnande* därom i fall att dylik skyldighet finnes fastslagen. Avgörandet härutinnan synes böra bero på länsstyrelserna. Rätt att utkräva skyldigheten, därest vederbörligt förordnande meddelats, torde däremot böra ankomma å den lokale polischefen. Olägenhet synes icke behöva föranledas därav att chefskapet över polisstyrkan stundom kan tillkomma annan; huvudsaken är att det å orten finnes någon som har ifrågavarande befogenhet, därvid den bör äga företräde, som är insatt i ortens förhållanden och i allmänhet har exekutiva åtgärder om hand.

1 §.

Promemorian.

Såsom av lagtexten framgår, skulle skyldigheten avse endast materiella ting och alltså icke personliga tjänstbarheter. Denna begränsning kan visserligen komma att framstå såsom en brist, t. ex. med hänsyn till erforderlig personal för framförande av olika transportmedel, men då uppenbarligen också synnerligen starka skäl tala mot en utvidgning till tjänstbarheter, synes en sådan icke böra ifrågasättas.

Mot förevarande paragraf ha erinringar framställts på sätt framgår av följande redogörelse.

Yttrandena.

I anledning av stadgandet, att förordnande av förevarande slag skulle kunna av länsstyrelse meddelas, »då polisstyrka sammandragits för ordningens upprätthållande», framhåller *länsstyrelsen i Uppsala län*, att det kunde inträffa, att just för sammandragningen transportmedel behövde tagas i anspråk. Även andra behovsfall på ett tidigare stadium än förslaget förutsatte kunde tänkas. Förutsättningen för lagens tillämpning syntes därför allenast böra vara, att länsstyrelsen för ordningens upprätthållande funne erforderligt meddela förordnande. — *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* förklarar sig förutsätta, att med den lydelse, som 1 § givits, förordnande kunde meddelas om skyldighet att tillhandahålla transportmedel även då det gällde transport av polisstyrka från dess stationsort till den plats dit den beordrats.

Begränsningen av förevarande skyldighet till »enskilda» har föranlett några erinringar. Sålunda uttalar *länsstyrelsen i Uppsala län*: Innebörden härav vore icke klar. I vissa av de sociala jordlagarna användes uttrycket »enskilda personer» såsom motsats till bolag och föreningar. I förslaget torde samma term vara brukad i motsats till stat och kommun. Varken bolag, föreningar eller kommuner borde emellertid uteslutas. För transport kunde exempelvis omnibussar bliva behöfliga. Dylika fordon tillhörde ofta bolag och på sina håll kommunerna. Likaså ägde vissa kommuner båtar, som kunde behöva tillhandahållas. Även för inkvartering kunde lokaler, tillhöriga enahanda rättssubjekt, böra tagas i anspråk. I stället för uttrycket »enskilda» borde såsom i den förutvarande förfogandelagen användas uttrycket »ägare eller innehavare». — *Enligt länsstyrelsens i Södermanlands län mening* borde undantag ej göras för kommuner, då dessa ofta förfogade över lokaler, som väl lämpade sig för upplåtelse till ordningsmakten vid orostillfällen.

Länsstyrelsen i Uppsala län vänder sig även mot att befogenheten att rekvi-rera tillagts endast »polischefen i orten». Exempelvis en stadsstyrelses ord-förande kunde hysa befogade önskingar att stå utanför ifrågavarande åtgär-der, även då dessa vore nödvändiga. Av vem befogenheten skulle utövas borde i varje särskilt fall avgöras efter förhållandena på platsen. Särskilt gällde detta, då polisstyrka sammandroges från olika orter. Befogenheten borde där-för tillkomma den, vilken länsstyrelsen därtill bemyndigade. — Samma förslag framställas av *länsstyrelsen i Östergötlands län*. Den i promemorian föreslagna ordningen kunde föranleda omgång och svårigheter. Det kunde också inträffa, att polischefen av andra nödvändiga tjänsteförrättningar tvingades att lämna den ort, där den särskilda polisstyrkan vore stationerad. — I samma riktning uttala sig *länsstyrelserna i Malmöhus och Jämtlands län*.

Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* bör stadgandet att förordnande av förevarande slag må meddelas »där så av särskilda skäl finnes erforderligt» uppmjukas till »där så synes påkallat».

Länsstyrelsen i Blekinge län riktar sig mot, att polismyndigheten efter vederbörligt förordnande skall äga taga i anspråk allenast vad som är »ound-gängligen erforderligt för polisverksamhetens uppehållande och som icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas». Det kunde knappast vara klokt att på detta stränga sätt formulera dessa förutsättningar, vilka objektivt sett skulle förefinnas. Då situationen vore så allvarlig, att länssty-relsen förordnat om lagens tillämplighet, vore det av vikt, att berörda förut-sättningar ej gjordes sådana, att de bleve ägnade att hos en försiktig polis-chef framkalla ångslan att genom rättens begagnande överskrida sin befogenhet. Det syntes i stället kunna stadgas, att de enskilda skulle tillhandahålla, vad som »av polischefen prövas erforderligt för polisverksamhetens uppehållande». Eventuellt kunde stadganden till förebyggande av missbruk meddelas i admini-strativ väg. — Enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* borde orden »med till-räcklig skyndsamhet» utbytas mot »lämpligen». Det kunde hända, att be-hövliga förnödenheter visserligen kunde anskaffas med tillräcklig skyndsamhet men att detta exempelvis för undvikande av demonstration o. d. icke vore lämp-ligt. — *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser, att ordet »oundgängligen» vore onödigt och för underlättande av lagstiftningens praktiska tillämpning helst borde utgå.

I fråga om de olika ting, som skola på anfordran tillhandahållas, anmärker *länsstyrelsen i Stockholms län*, att det kunde bliva nödvändigt för ordnings-makten att ha tillgång till visst markområde, exempelvis för uppförande av skyddsanordning, för uppställning av fordon m. m. För att tvivel icke skulle råda, att jämväl markupplåtelse kunde påfordras, syntes detta särskilt böra angivas i 1 §. — *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser, att enär uttrycket »rum» icke kunde anses innefatta även sovplatser och annat, som för en persons inloge-rande kunde erfordras, detta uttryck borde utbytas mot »logi».

Förslagets ståndpunkt att den förevarande skyldigheten icke skulle ut-sträckas till personliga tjänstbarheter utan omfatta endast materiella ting har godkänts av samtliga de hörda myndigheterna utom *länsstyrelsen i Blekinge län*, som i detta avseende uttalar: Väl insåge länsstyrelsen de svårigheter, som kunde uppstå vid skyldighetens utsträckande att gälla även tjänstbarheter, men å andra sidan kunde fall tänkas, där polismyndighetens rätt bleve illusorisk, om den ej omfattade även tjänstbarheter. En motorbåt kunde ej utnyttjas, om kompetent förare ej kunde erhållas. Vid upplopp kunde behov uppstå att föra skadade personer till lasarett. Det vore då ej nog med att rekvirera automobil; möjlig-het borde förefinnas att rekvirera även chaufför, så att ej den tillgängliga polis-styrkan behövde minskas för att fullgöra denna transport. I 1 § borde efter ordet »transportmedel» inskjutas orden »jämte för deras skötande erforderlig

personal». Ett dylikt tillägg skulle även föranleda ändring av 6 § första stycket. Andra tvångsmedel för tjänstbarheternas utkrävande än bötespåföljd syntes av naturliga skäl ej kunna komma i fråga. — Å andra sidan uttalar *länsstyrelsen i Östergötlands län* — i anledning av ett yttrande av landsfogden i länet i samma riktning som länsstyrelsens i Blekinge län — att övervägande skäl talade för riktigheten av förslaget ståndpunkt samt att man under nuvarande förhållanden knappast behöfde befara, att en för ordningens upprätthållande särskilt sammandragen polisstyrka icke bland sig skulle inrymma personer, som ägde kompetens att framföra motorfordon och andra åkdon.

Vad som anförts rörande önskvärdheten att kunna taga ifrågavarande skyldighet i anspråk redan innan polisstyrka hunnit bliva sammandragen har föranlett viss jämkning i formuleringen. Jämväl anmärkningarna gentemot skyldighetens begränsning till »enskilda» har jag funnit böra föranleda ändring i förslaget. Principiellt riktigast synes vara, att skyldigheten skall gälla envar ägare eller innehavare av de ting, som kunna ifrågakomma. Utredningsmännens förslag utgår från den ståndpunkten, att rätten att utkräva ifrågavarande skyldighet under alla förhållanden skulle tillkomma allenast polischefen i orten. Då flera länsstyrelser vänt sig mot en sådan begränsning samt goda skäl anförts för dessa invändningar, torde 1 § böra undergå sådan ändring, att rätt att göra anfordran skall kunna av länsstyrelsen tillerkännas även annat polisbefäl än polischefen i orten, t. ex. en särskilt förordnad chef för sammandragen polisstyrka.

*Departements-
chefen.*

Någon ändring i fråga om de förutsättningar, varunder anfordran skulle få ske, anser jag däremot icke böra vidtagas. De föreslagna bestämmelserna härom synas ägnade att medföra en önskvärd återhållsamhet i fråga om förfarandets användning, och som inledningsvis anförts är det väsentliga att i lag få den grundläggande principen fastslagen.

Ej heller övriga erinringar mot innehållet i 1 § har jag funnit böra föranleda ändringar i förslaget. Vad angår markupplåtelser anser jag icke, att man har anledning räkna därmed i detta sammanhang. Där så för ordningens upprätthållande är erforderligt, har polisen givetvis rättighet att beträda vilket område som helst, och för uppställning av fordon e. d. torde väl alltid erforderlig mark stå till buds för polisen. — Att utvidga lagen att gälla även personliga tjänstbarheter anser jag av nära liggande skäl icke böra komma i fråga.

Till motivering av 2 § anfördes i promemorian:

Avfattningen av denna paragraf (»äger rätt påfordra») liksom av vissa av de följande paragraferna ger uttryck för den allmänna grundtanken i förslaget, att den lagstadgade skyldigheten förutsättes som regel skola självmant iakttagas eller med andra ord att på grund av skyldighetens lagfästade regelmässigt skola kunna träffas köpe- eller hyresavtal, som icke skilja sig från vanliga sådana. Att den, som skall tillhandahålla förnödenheter eller annat, å andra sidan bör äga rätt att, om han av någon anledning så önskar, påfordra iakttagande av de former, som avses i paragrafens första stycke, torde ej tarva någon motivering. Kvitto kan för de fall, då betalning ej genast lämnas, ha betydelse med hänsyn till ersättnings utfående (jfr 5 §).

2 §.
Promemorian.

Stadgandena i andra och tredje styckena innebära begränsningar med hänsyn till de enskildas intressen. På grund av stadgandet i andra stycket torde

skyldigheten knappast någonsin komma att utkrävas av andra än de handlande, trafikbilägare m. fl., som där avses.

Yttrandena.

Länsstyrelsen i Uppsala län erinrar härutinnan, att lagen borde avfattas endast med hänsyn till de fall, som hörde under dess tillämpning. Frivilliga avtal om tillhandahållande av förnödenheter finge bedömas efter avtalens innehåll. I förstnämnda fall syntes det tillhöra god ordning och vara ägnat att förebygga framtida tvister, om man föreskreve, att skriftlig rekvisition på det begärda och kvitto på det mottagna alltid skulle lämnas.

Departements-
chefen.

I fråga om denna paragraf ansluter jag mig till det ursprungliga förslaget.

3 §.
Promemorian.

Såsom skäl för bestämmelserna i 3 § anfördes i promemorian:

Att transportmedel och rum böra tillhandahållas endast med nyttjanderätt, synes vara självklart, och lika tydligt torde vara, att förnödenheter, materiel o. d. som regel böra förvärfvas med äganderätt. Möjlighet bör dock lämnas öppen att även i dessa senare fall endast låna vad som erfordras (t. ex. en maskin, verktyg e. d.).

Yttrandena.

Stadgandet i 3 § anses av *länsstyrelsen i Uppsala län* onödigt och mindre lyckligt avfattat. Länsstyrelsen framhåller, att om exempelvis en byggnad med tillhörande tomt rekvirerades för inkvartering eller endast ett markområde toges i anspråk till lägerplats, torde väl tomten och området lika litet som byggnaden, »rummet», böra överlätas med äganderätt. — *Länsstyrelsen i Blekinge län* anmärker: Skulle polisen behöva ett verktyg, exempelvis en yxa, skulle detta enligt förslaget, där ej annat vid anfordran bestämts, tillfalla polisen med äganderätt och alltså behöva av denna inlösas. Detta kunde väl dock knappast anses lämpligt. Länsstyrelsen ville ifrågasätta, om det ej vore bättre att ge 3 § en sådan avfattning, att förbrukningsartiklar upplättes med äganderätt men att materiella ting i övrigt tillhandahölles endast med nyttjanderätt.

Departements-
chefen.

Enligt min mening bör lagen lämpligen innehålla en bestämmelse av det innehåll, som upptagits i förslagets 3 §. Härigenom begränsas ifrågavarande skyldighet uttryckligen för vissa fall att avse allenast nyttjanderätt. För andra fall torde någon allmän regel rörande upplåtelsens natur icke kunna lämnas, utan synes det vara naturligtast föreskriva, att tillhandahållande skall ske med äganderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller — med hänsyn till sedvänja eller omständigheterna i det särskilda fallet — får anses överenskommet.

4 och 5 §§.
Promemorian.

Till 4 och 5 §§ anfördes i promemorian:

Även vid reglerandet av rätten till ersättning bör fasthållas önskvärdheten av att den lagstadgade skyldigheten självant iakttages. Man bör således även i detta avseende undvika att åstadkomma någon skarp gräns mellan frivilliga avtal och överlåtelser på grund av tvång. Med hänsyn härtill synes den naturliga regeln böra vara, att vad som förvärfvas med äganderätt skall ersättas med fulla värdet (för handelsvaror tydligen utgörande det gängse minuthandelspriset) samt att vid upplåtelse med nyttjanderätt ersättning bör utgå efter gängse pris i orten, därest sådant finnes. I fråga om de viktigaste föremålen för sådan upplåtelse — transportmedel och rum — torde detta alltid vara fallet.

En subsidiär regel är emellertid behöflig för de undantagsfall, då med nyttjanderätt tillhandahålles något, som icke plägar vara föremål för uthyrning och där man således icke kan tala om ett gängse pris. Denna regel har, med utvidgning av ersättningsrätten i fråga om gottgörelse för »försämring», d. v. s. slitning och dylikt, hämtats från § 8 mom. 3 i rekvisitionslagen (enligt lydelse jämlikt nr 262/1915).

Överenskommelse om ersättningens belopp förutsattes som regel komma att träffas på vanligt sätt. För de fall då detta ej kan ske måste emellertid någon reglering av sättet för ersättningens utfående äga rum. Då dessa regler säkerligen endast i sällsynta fall skulle komma till användning, torde de böra göras så enkla som möjligt. Naturligast synes vid sådant förhållande vara, att vederbörande sänder sin räkning till länsstyrelsen (jämte kvitto från polischefen enligt 2 §) och att länsstyrelsen har att utbetala vad den med tillämpning av de allmänna grunderna för ersättningens bestämmande finner skäligt. Skulle sökanden i något fall icke åtnöjas med länsstyrelsens beslut, bör detta kunna i vanlig ordning överklagas, men han bör heller icke förmenas rätten att få sina ersättningskrav prövade av domstol.

Mot ersättningsbestämmelserna i 4 § erinrar *länsstyrelsen i Uppsala län*: Den som på grund av lagen finge sig ålagt att tillhandahålla förnödenheter borde alltid äga rätt till full ersättning för den tillhandahållna nyttighetens eller nyttjandets värde, allt efter som nyttigheten förbrukades eller endast nyttjades. Grunderna för de bestämmelser i rekvisitionslagen, som inskränkte ersättningen till skadestånd och ersättning för utebliven vinst, torde knappast kunna återopas i förevarande fall. En sådan ersättningsregel syntes också strida mot den för andra fall i utkastet föreslagna regeln, att ersättning skulle utgå efter gängse pris. Enligt vad sålunda anförts syntes lagen endast böra innehålla bestämmelser därom att den, som tillhandahållit förnödenheter enligt föreskrifterna i lagen, härför skulle åtnjuta full ersättning.

Angående bestämmandet av ersättning och reglerna därom i 5 § erinrar *länsstyrelsen i Stockholms län*, att av stadgandet syntes följa, att även om polischefen utbetalt alltför hög ersättning, återbetalningsskyldighet icke kunde påfordras. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke länsstyrelsen alltid borde pröva ersättningsbeloppet, innan detsamma utbetalades. Enligt de militära rekvisitionsförfattningarna skedde värdering alltid av nämnd. — *Länsstyrelsen i Gotlands län* anser uppenbart, att det i många fall kunde bliva förenat med svårigheter för länsstyrelserna att bestämma vad som vore skäligt pris. Priserna kunde på samma ort vara ganska varierande. Möjlighet syntes därför böra beredas länsstyrelserna att för ersättningens bestämmande anlita sakkunniga personer, om detta ansåges erforderligt, och att till dessa utbetala gottgörelse för deras arbete.

Enligt *länsstyrelsen i Uppsala län* bör för förebyggande av att ersättningsanspråk anhängiggöras hos olika myndigheter stadgas, att klagan över länsstyrelsens beslut i ersättningsfråga ej må föras. Däremot borde rätten till talan vid domstol stå vederbörande öppen, dock med begränsning till viss tid efter delfäendet från länsstyrelsens beslut, exempelvis 30 dagar. — *Länsstyrelsen i Södermanlands län* förordar begränsning såväl av tiden inom vilken ersättning må sökas som av tiden inom vilken talan vid domstol må anhängiggöras. — *Länsstyrelsen i Malmöhus län* uttalar, att därest ersättningssökande tillades rätt att föra talan vid domstol, syntes någon administrativ besvärsmätt i fråga om länsstyrelsens beslut knappast vara av nöden, varom 5 § borde innehålla besked. Ansåges det däremot, att ersättningsfrågan borde kunna fullföljas såväl administrativt som genom talan vid domstol, syntes uttrycklig bestämmelse därom böra intagas i 5 §.

Yttrandena.

*epartements-
chefen.*

Vad av länsstyrelsen i Uppsala län anförts rörande grunderna för ersättningens bestämmande synes böra beaktas. Visserligen torde icke med det i promemorian framlagda förslaget ha avsetts att på något sätt begränsa rätten till ersättning under det verkliga värdet. Onekligen kan emellertid den i förslaget begagnade formuleringen i vissa fall tänkas medföra för låg ersättning för sådant, som upplåtits med nyttjanderätt, nämligen därest ett gängse pris därför icke finnes samt begagnandet varken medfört skada eller utebliven vinst för ägaren eller innehavaren. Jämväl ur andra synpunkter synes det vara lämpligast att ersätta bestämmelsen i 4 § med ett allmänt stadgande, att tillhandahållande skall ske mot full ersättning, vilket stadgande lämpligen torde kunna ingå i den allmänna bestämningen av skyldighetens art i 1 §. Givetvis innebär ett sådant stadgande, att ersättning skall lämnas icke blott för fulla värdet av äganderätten eller nyttjanderätten utan även för skada eller intrång.

Förslagets 5 § har betecknats 4 § samt i vissa avseenden omredigerats, huvudsakligen såsom en följd av tidigare gjorda ändringar i lagförslaget. Vad som anmärkts i fråga om detta stadgande har icke syntts böra föranleda några ändringar. Vad särskilt angår rätten till klagan över länsstyrelses beslut i ersättningsfråga, anser jag denna rätt icke böra avskäras, eftersom däri ligger en möjlighet att i fall av missnöje med beslutet få detta underkastat förnyad prövning på ett enklare sätt än rättegångsvägen.

6—9 §§.

Till förslagets 6—9 §§ lämnades i promemorian följande anmärkningar:

Promemorian.

6 §.

Att polischefen såsom en yttersta möjlighet bör äga rätt att tvångsvis uttaga det, som i laga ordning påfordrats, ligger i sakens natur. En dylik rättighet torde emellertid i enlighet med det i promemorian anförda huvudsakligen få betydelse som påtryckningsmedel. Det är givetvis önskvärt, att skyldigheten iakttages utan att nämnda möjlighet behöver anlitas. Bland annat med hänsyn härtill torde en straffbestämmelse också vara erforderlig.

8 §.

Samma möjlighet som här avsetts att beredas utkommenderad polisstyrka bör tydligen finnas även då undantagsvis den civila polismakten behöver förstärkas med militär. Enahanda regler torde böra gälla för dylikt fall; sålunda torde jämväl då anfordran böra beslutas och överlämnas samt betalning ske genom polischefen i orten, resp. genom polisman. Ett stadgande med nu avsedd innebörd innehålles i denna paragraf, och i anslutning härtill användes i rubriken till lagen uttrycket »ordningsmaktens» behov.

Yttrandena.

I yttrandena har i huvudsak någon anmärkning mot ifrågavarande bestämmelser icke blivit anförd.

*Departements-
chefen.*

Förevarande stadganden ha upptagits från förslaget med viss redaktionell ändring och med ändrade paragrafbeteckningar i följd av att 4 § utgått ur förslaget.

Jämväl i vissa andra, här ej närmare angivna hänseenden hava jämkningar av formell innebörd vidtagits i lagtexten.

Föredraganden uppläser härefter det i enlighet med vad sålunda anförts omarbetade förslaget till *lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov* av den lydelse, *bilaga A* till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Anders Tottie.

Förslag
till
**Lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m.
för ordningsmaktens behov.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Då polisstyrka sammandrages för ordningens upprätthållande, äger länsstyrelse, där så av särskilda skäl finnes erforderligt, förordna, att ägare och innehavare av förnödenheter, transportmedel, rum för personal, hästar och fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för polisverksamhetens uppehållande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av polischefen i orten eller annat av länsstyrelsen bestämt polisbefäl mot full ersättning tillhandahålla vad sålunda erfordras.

Vid meddelande av sådant förordnande, som nu sagts, skall angivas den ort och den tid, för vilken förordnandet gäller.

2 §.

Anfordran skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

Den till vilken anfordran riktas är icke skyldig tillhandahålla annat än vad hos honom finnes att tillgå.

Då så påfordras, skall anfordran göras skriftligen och överlämnas av polisman, försedd med vederbörligt tjänstetecken, samt kvitto lämnas å vad som mottages.

3 §.

Transportmedel och rum tillhandahållas med nyttjanderätt. I övrigt skall tillhandahållande ske med äganderätt, därest ej annat vid anfordran bestämts eller får anses överenskommet.

4 §.

I de fall, då begärd ersättning icke betalas av vederbörande polisbefäl, må framställning om ersättning göras hos länsstyrelsen, som har att utbetala vad som finnes skäligt. Erhåller sökanden efter klagan i vederbörlig ordning över länsstyrelsens beslut icke den ersättning han begärt, må han hos domstol föra talan i saken.

5 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra anfordran enligt denna lag, äger vederbörande polisbefäl låta uttaga det begärda.

Den som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

6 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol.

Böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

7 §.

Vad i denna lag stadgats skall äga motsvarande tillämpning, då militär personal enligt vad därom är föreskrivet tages i anspråk för upprätthållande av allmän ordning.

8 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

Bilaga B.

(Vid utredningsmännens promemoria fogat förslag.)

U t k a s t

till

**Lag om skyldighet i vissa fall för enskilda att tillhandahålla
förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov.**

1 §.

Då polisstyrka sammandragits för ordningens upprätthållande, äger länsstyrelsen, där så av särskilda skäl finnes erforderligt, förordna om skyldighet för enskilda att i enlighet med föreskrifterna i denna lag på anfordran av polischefen i orten mot ersättning tillhandahålla förnödenheter, transportmedel, rum åt personal, hästar och fordon ävensom materialier eller annat, som är oundgängligen erforderligt för polisverksamhetens uppehållande och som icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas.

Vid meddelande av sådant förordnande, som nu sagts, skall angivas den ort och den tid, för vilken förordnandet gäller, samt vem som är polischef i orten.

2 §.

Den som skall tillhandahålla förnödenheter eller annat äger rätt påfordra, att anfordran därom göres skriftligen och överlämnas av polisman, som är försedd med vederbörligt tjänstetecken, ävensom att kvitto lämnas å vad som mottages.

Anfordran skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

Den till vilken anfordran riktas är icke skyldig tillhandahålla annat än hos honom finnes att tillgå.

3 §.

Transportmedel och rum tillhandahållas med nyttjanderätt. I övrigt skall överlåtelse ske med äganderätt, därest ej vid anfordran annorlunda bestämts.

4 §.

För vad som förvärvas med äganderätt skall ersättning utgå med fulla värdet. Vid upplåtelse med nyttjanderätt utgår ersättning efter i orten gängse pris eller, om sådant ej finnes, med belopp motsvarande den skada eller försämring, som föranledes av begagnandet, jämte den avkastning eller nytta, varom innehavaren på grund av begagnandet gått miste.

5 §.

I de fall, då begärd ersättning icke betalas av polischefen, äger den, som på hans anfordran tillhandahållit förnödenheter eller annat, göra framställning

om ersättning hos länsstyrelsen. Då sådan framställning gjorts, har länsstyrelsen att utbetala vad länsstyrelsen med tillämpning av de i 4 § stadgade grunderna finner skäligt. Erhåller sökanden därvid icke den ersättning han begärt, må han hos domstol i laga ordning föra talan i saken.

6 §.

Vägrar eller försummar någon att tillhandahålla vad i laga ordning påfordras av polischefen, äger denne uttaga det begärda.

Den som gör sig skyldig till vägran eller försummelse, som nu sagts, dömes till dagsböter.

7 §.

Förseelse mot denna lag åtalas av allmän åklagare vid allmän domstol.

Böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

8 §.

Vad i denna lag stadgats skall äga motsvarande tillämpning, då militär personal enligt vad därom är stadgat tagits i anspråk för upprätthållande av allmän ordning.

9 §.

Närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1932.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
10 mars 1932.*

Närvarande:

justitieråden CHRISTIANSSON,
EDELSTAM,
STENBECK,
regeringsrådet AFZELIUS.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 26 februari 1932, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till *lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Joël Laurin.

Lagrådet lämnade förslaget utan annan erinran än att 2 § andra stycket syntes, med hänsyn till den föreslagna lydelsen av 1 § första stycket, böra utgå.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 11 mars 1932.*

Närvarande:

Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM,
STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSEN, RUND-
QVIST.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson lagrådets den 10 mars 1932 avgivna utlåtande över det den 26 februari 1932 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov.*

Med förmälan att av lagrådet ifrågasatt jämkning i 2 § av förslaget blivit vidtagen, hemställer föredraganden, att förslaget, som i övrigt av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, sålunda jämkat, jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

B. Spångberg.